

PIRKKO VARTIAINEN: PALVELUORGANI- SAATIOIDEN TULOK- SELLISUUSARVIOINTI

Teoriat ja käytäntö: Päivähoitoon, erityisesti päiväkoteihin kohdistuva monitahoarviointi. *Acta Wasaensia* No 40, *Hallintotiede* 2, Vaasa 1994. 275 s.

Vartiainen on ottanut tutkimustehtäväkseen rakentaa viitekehksen palveluorganisaatioiden, erityisesti lasten päivähoitotoimintaa harjoittavien päiväkotien, toiminnan kokonaisvaltaista tuloksellisuusarviointia varten. Erityistä huomiota hän kiinnittää monitahoarvioinniksi kutsumaansa arviointiin. Samoin Vartiainen asettaa tutkimustehtäväkseen tarkastella tiettyjen metodien soveltuvuutta tähtäimessään olevaa tulosarvioinnin lajia varten. Lopulta hän soveltaa rakentamaansa viitekehystä empiiriseen aineistoon, joka koskee suomalaista lasten päivähoitotoimintaa.

Tekijän tarkoituksena on harjoittaa evaluatiivista tutkimusta siten, että pääpaino on viitekehksen laadinnassa ja metodien kehittämisessä.

Vartiainen tehtäväkseen ottama moniteoreettinen ja metodinen tutkimus on sellaisenaan yritys, joka ennustaa hankkeelle huomionarvoista tieteellistä merkitystä ja kertoo riittävän korkealle sijoittuvasta ambitiotasosta. Moniteoria- ja -metodievaluatio ei ole aikaisemmassa tutkimuksessa ollut mitenkään erityisen tavallista. Samalla tutkimustehtävän läpiviennit kuitenkin joutuu kohtaamaan moninaisuudesta johtuvat vaikeudet. Vartiainen työn teoreettinen ankkurointi olisi ollut lujempi, jos hän olisi käyttänyt hyväkseen soveltuvia tieteenmetodologisia ja -filosofisia lähteitä – eikä siis vain perustason teoreettisia lähteitä –, joissa olisi tarkasteltu ja perusteltu useaa teoriaa ja metodia samassa yhteydessä käytävää tutkimustapaa.

Käsitteellisesti vahvimillaan Vartiainen on varsinaisen viitekehksensä rakentamisessa eli muodostaessaan kokonaisvaltaisen arvioinnin ja monitahoarvioinnin mallinsa ja vastaavien sovellusten perustan. Näin on siitä huolimatta, että hänen julkilausumaansa tuloksellisuuskäsitteiden jaottelua ja eräiden näistä käsitteistä sisältöäkin voidaan kritiikoida.

Vartiainen johdattelee lukijansa kohden sitä tekemäänsä pragmaattista valintaa, että tiivistää päivähoiton tuloksellisuusarvioinnin elementit neljään. Sanon »pragmaattista», koska pidän tutkijan omakohtaisia jaotteluratkaisuja yleensä suotavina ja tutkimusprosessissa niiden toimivuuden perusteella teautuvina.

Kukin Vartiainen erottamista neljästä evaluaation elementistä liittyy hänen mukaansa johonkin päivähoiton sidosryhmään. Tällainen liityntä on Vartiainen työssä selvin ja nimenomaisin kuitenkin vain kahdessa viimeisessä seuraavista elementeistä. Vartiainen rakentaa tuolta jälkimmäiseltä osin aikaisemmalta tutkimukselle, jossa on korostettu arvioinnin »multiple constituency» -perspektiiviä. Tämä tuo Vartiainen tutkimukseen tervettä valtiotieteellistä kuten valta-analyyttistä ainesta, jota hallintotieteisiin on viime aikoina peräänkuulutettu.

Ensiksi, Vartiainen kutsuu »dokumenttiarvioinniksi» resursseja allokoivien viranomaisen toimesta laadittujen asiakirjojen pohjalta tehtyä analyysia. Sen luonteesta arviointina voidaan olla myös kriittistä mieltä, jollaisen Vartiainen kyllä itsekin paljolti maksuu. *Toiseksi*, Vartiainen toteuttaa »tilastoarviointia» arvioiden kohdettaan kvantitatiivisin termein.

Varsinaisia monitahoarvioinnin muotoja Vartiainen erottaa kaksi. *Kolmanneksi*, hän ilmoittaa harjoittavansa »professioevaluointia», jonka keskiössä on päiväkotihenkilöstö (Vartiainen empiirissa joukko päiväkodin johtajia). He toimivat oman toimintansa järjestelmän ja asiakkaiden kanssa toteutuvan vuorovaikutuksen arvioijina. *Neljänneksi*, Vartiainen toteuttaa »perhe-evaluointia» lasten vanhemmilta hankimiansa tietojen perusteella tarkastellen vanhempien vuorovaikutusta päiväkodin ja sen henkilöstön suuntaan.

Soveltamansa nelitahoisien jaottelun mukaisesti Vartiainen käyttää tutkimuksessaan hyväkseen useita erilaisia aineistoja. Dokumenttiarvioinniksi kutumassaan arvioinnissa hän käyttää lähinnä koko maan tasoisia, lasten päivähoitoa koskevia dokumenttiaineistoja. Tilastoarvioinniksi kutumassaan arvioinnissa hän käyttää hyväkseen osin koko maan mutta kuitenkin pääosin Vaasan läänin tasoista aineistoa. »Professioevaluaationsa» Vartiainen toteuttaa aineistonsa lukijalta piiloon jäävällä tavalla, vastaajina 137

»sattumanvaraisesti valittua», Vaasan läänistä peräisin olevaa päiväkodin johtajaa, jotka täyttivät heille esitetyn kyselylomakkeen. Lopulta Vartiainen keräytti »perhe-evaluointiaan» varten haastattelutiedot 100 tutkimusraportissa tarkemmin määrittelemättömällä tavalla valittua päiväkotilasten vanhemmalta Vaasan kaupungissa.

Kahdelta jälkimmäiseltä osin eivät tilastollisen otannan kriteerit näköjään täyty. Väitöstilaisuudessaan 7. 10. 1994 Vartiainen kuitenkin pystyi osoittamaan, että otannat on tehty asianmukaisesti.

Vartiainen käyttämä empiirinen tutkimusaineisto rakentuu – tekijän sanoin »suppiloperiaatteella» – kohdentuvaksi maantieteellisesti yhä suppeammin rajattuun kohderyhmään tai vastaavaan. Tästä tietystä epäsuhtaisuudesta huolimatta hän kykenee varsin hyvin – ainakin »face value» -ilmitasolla – toteuttamaan tutkimuksensa tehtävänasettelun vaatimat erityyppisten arviointien syntetisointitehtävät. Enemmän kuin kauneusvirheeksi silti jää, että syntetisoinnin kohteena tosiaankin ovat yhtäältä koko maata ja toisaalta Vaasan läänin ja lopulta osin vain Vaasan kaupunkia koskevat tiedot.

Epäilen, että merkittäviltä osin Vaasan kaupunkia koskevat empiiriset tulokset – ja monelta osin kenties myös Vaasan läänin koskevat empiiriset tulokset – ovat huonosti tai puutteellisesti yleistettävissä koko maata koskeviksi. Onhan Vaasan läänin perhepoliittisesti hyvin omaleimainen alue esimerkiksi siksi, että vaikkapa avoparien lasten osuus kaikista lapsista on siellä systemaattisesti maan alhaisin.

En esitä yksityiskohtaisia arviointitehtävien eräistä teknisistä puutteista. Valitan kuitenkin sitä, ettei Vartiainen ole maininnut monista esiin nostamistaan klassikkokirjoittajista sitä teosta, joissa nämä ovat esittäneet Vartiainen viittaamaan ajatuksen. Eiväthän yhteiskuntatieteiden klassikot yleensä ole kuin matemaatikkoja, joiden työn voi legitimitä jättää »common knowledge» tai »public domain» -tiedoksi viittaamalla vain tekijän nimeen tai kenties vain tekijän luomukseen tekijän nimeäkään enää mainitsematta. Samoin suhtaudun kriittisesti kotimaisten alkeisoppikirjojen ja vaativienkoitimaisten tutkimusten käyttöön lähteinä, joihin alkuteosten asemasta viitataan tunnettuja yhteiskuntateoreetikkojen ajatuksiin kantaa otettaessa.

Vartiainen osoittaa olevansa tut-

kijanlaadultaan parhaimmillaan syntetisoijana. Tutkimuksensa onneksi hän jatkaa syntetisointiaan vielä tutkimuksensa päättävässä luvussa, päätelmäosassa. Työ olisi kuitenkin hyötynyt siitä, että tekijä olisi suhteuttanut saavuttamansa teoreettiset, metodiset ja empiiriset tulokset lopuksi syvällisemmin kuin Vartiainen on tehnyt siihen tutki-

musperinteeseen, josta hän on ammentanut.

Vartiaisen työn vahvuuksiin kuuluu tekijän syntetisoijankykyjen lisäksi työn monipuolinen ja vahva ankkurointi tutkimuskohteen empiriaan ja käytäntöön. Tältä osin työ ei jätä väitöskirjojen kategoriassa sinänsä moitteen sijaa.

Väitöskirjansa perusteella Vartiai-

nen on epäilemättä kypsä jatkaamaan askeltamistaan hallintotieteellisen tutkijayhteisön ylimpiä portaita kohden. Voimme jäädä myötämielisellä kiinnostuksella odottamaan hänen seuraavia tieteellisiä kontribuutioitaan.

Pertti Ahonen